

УДК 330.341.1

О.О.Захаркін, к.е.н., доцент

Л.С. Захаркіна, к.е.н., ст. викладач

Сумський державний університет

ОСНОВНИ ПОЛОЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ МЕХАНІЗМОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглядаються питання управління механізмом реалізації інноваційної політики в контексті інноваційного розвитку. Аналізуються та критично досліджуються підходи різних авторів до забезпечення процесу управління інноваційним розвитком.

Ключові слова: інноваційна політика, інноваційний розвиток, економічне зростання, науково-технічний прогрес.

O.Zakharkin, L.Zakharkina

SUBSTANTIVE PROVISIONS OF CONCEPTION OF MANAGEMENT OF REALIZATION OF INNOVATIVE POLICY A MECHANISM ARE IN THE CONDITIONS OF MARKET ECONOMY

In the article the questions of management of realization of innovative policy a mechanism are examined in the context of innovative development. Analysed and going of different authors is critically probed near providing of process of management innovative development.

Keywords: innovative policy, innovative development, economy growing, scientific and technical progress.

A.A.Захаркин, Л.С.Захиркина

ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ КОНЦЕПЦИИ УПРАВЛЕНИЯ МЕХАНИЗМОМ РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье рассматриваются вопросы управления механизмом реализации инновационной политики в контексте инновационного развития. Анализируются и критически исследуются подходы различных авторов к обеспечению процесса управления инновационным развитием.

Ключевые слова: инновационная политика, инновационное развитие, экономический рост, научно-технический прогресс.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Світовий досвід і практика економічного розвитку України незаперечно доводять, що науково-технічний прогрес (НТП) є вирішальним фактором економічного зростання, підвищення ефективності і конкурентоспроможності економіки країни. Він зумовлює становлення якісно нового, інноваційного типу розвитку, формує основні засади та напрямки інноваційної політики на різних рівнях економічних відносин.

Сьогодні, здійснення інноваційних заходів не може зводитися лише до простого реагування на зміни, що відбуваються в економічному середовищі завдяки НТП та посиленні конкуренції. Усе ширше визнається необхідність свідомого управління інноваційним розвитком на основі науково обгрунтованого планування та регулювання. Невизначеність факторів зовнішнього середовища та динамічність ринків України зумовлюють актуальність використання концепції управління інноваційним розвитком у цілому та реалізації інноваційної політики зокрема.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню механізму управління інноваційною політикою присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема І.В. Алексєєва, В.О. Василенка, А.В. Гриньова, О.І. Волкова, М.П. Денисенка, А.П. Гречан, М.А. Йохни, С.М. Ілляшенка, П.П. Микитюка та інших. Однак, на сьогодні залишаються невирішеними питання теоретичного та науково-методичного забезпечення процесів управління інноваційним розвитком та механізмом реалізації інноваційної політики як на рівня держави так і на рівні окремих суб'єктів господарювання.

Цілі статті. Узагальнити концептуальні принципи та теоретичні підходи управління інноваційною політикою в контексті реалізації інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обгрунтуванням отриманих наукових результатів. Виникнення зовсім нового, інноваційного, типу розвитку першим обгрунтував Й. Шумпетер на початку ХХ ст., тобто задовго до перетворення інформації і знань у найбільш дійовий і ефективний виробничий ресурс. Він показав, що цей тип розвитку пов'язаний з рядом

складових, які його забезпечують, перетворюють у реальність, причому головними з них є впровадження нової технології та виробництво нових товарів [1, с. 18].

Сучасні науковці по різному трактують поняття "інноваційного розвитку підприємства". Так, М. А. Йохна та М. М. Стадник під інноваційним типом розвитку розуміють "... спосіб економічного зростання, заснований на постійних і систематичних нововведеннях, спрямований на суттєве поліпшення усіх аспектів діяльності господарської системи, періодичному "перегрупуванні" сил, обумовленою логікою НТП, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних чинників для створення інноваційних товарів і формування конкурентних переваг [2, с. 65]".

На думку А. А. Трифілової, головне призначення інноваційного розвитку підприємства полягає в тому, щоб "... сприяти економічному росту підприємства на основі розробки та реалізації нових та удосконалених технологій [3, с. 39]". На наш погляд, автор не повністю розкриває суть категорії "інноваційний", так як у сучасних умовах жорсткої конкуренції економічний ріст підприємства забезпечується не лише на основі процесних інновацій (у А. А. Трифілової це "реалізації нових та удосконалених технологій"), а й на основі продуктових та ринкових, причому спостерігається тенденція до зміщення акцентів на ринкові інновації.

С. М. Ілляшенко визначає інноваційний розвиток як "... процес господарювання, що спирається на безупинні пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства у мінливих умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності і який пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту [4, с. 23]".

О. М. Барикін та І. М. Ніконов розглядають поняття "інноваційного розвитку комерційної організації", під яким розуміють "... прогресивну форму розвитку соціально-економічних систем, виражену в зміні їх якісного стану в рамках прийнятої моделі в результаті приросту компетенцій в області ведення інноваційної діяльності [5, с. 19]". При цьому автори на основі аналізу сучасних процесів розвитку комерційних організацій

стверджують, що сучасне поняття "розвитку компанії" не може передбачати ніякого іншого розвитку, ніж як інноваційного.

І. В. Алексєєв пропонує розглядати інноваційний розвиток виробничо-господарських структур (ВГС) як об'єкт управління в декількох аспектах. "По-перше, як процес, що полягає в удосконаленні продукції, виробничо-технічної бази, складу працівників, в покращанні ринкових методів роботи, у встановленні нових вигідних коопераційних зв'язків. Для окремої одиниці господарювання він відображається в розвитку виробничих потужностей, в яких акумулюються усі види ресурсів та відбувається їх вдосконалення. Саме тому інноваційний розвиток ВГС пропонується розглядати через призму розвитку виробничих потужностей, як інтегруючого показника існування та функціонування ВГС. По-друге, в контексті взаємодії низки кооперованих ВГС, кожна з яких діє у певному сегменті ринкового середовища, до змін якого необхідно адаптуватися [6, с. 9]".

У табл. 1 згруповано основні положення процесу інноваційного розвитку підприємств.

Таблиця 1

Характеристики процесу інноваційного розвитку підприємств

Автори	Мета інноваційного розвитку	Визначаючі фактори інноваційного розвитку	Критерії оцінки результатів інноваційного розвитку
М. А. Йохна, М. М. Стадник [2, с. 65]	Економічне зростання Формування конкурентних переваг	Постійні та систематичні нововведення	Не наведено
А. Тріфілова [3]	Економічне зростання	Продуктові та технологічні нововведення (техноінновації)	Якісний критерій: інноватор-лідер, інноватор- послідовник. Кількісний критерій: показник інноваційної активності
С.М. Ілляшенко [4, с. 23]	Забезпечення високих темпів економічного розвитку шляхом завоювання частки ринку	Формування цільових ринків (шляхом розвитку існуючих та створення нових)	Не наведено

О.М. Барикін І.М. Ніконов [5, с. 19]	Зміна якісного стану	Приріст компетенцій в області ведення інноваційної діяльності	Не наведено
В. Аньшин, С. Філін [7]	Вибір інноваційної стратегії для досягнення загальних цілей економічного розвитку	Інноваційний потенціал підприємства (власні НДДКР, персонал, виробництво, інвестиції в НДДКР)	Якісний критерій не вказано. Кількісний – інтегральний показник здатності до інноваційного розвитку

На нашу думку, найбільш загальним та водночас повним є визначення запропоноване М. А. Йохною та М. М. Стадник, оскільки воно найбільш повно відображає сутність розвитку як такого та розкриває загальну мету та особливості інновацій як економічної категорії.

Підсумовуючи вище сказане, можна стверджувати, що сьогодні управління інноваційним розвитком та реалізації принципів інноваційної політики стає об'єктивною необхідністю сучасного підприємства, оскільки дія ефективного механізму управління інноваційним розвитком дозволяє підприємству вийти на новий, якісний рівень (зростання конкурентоспроможності, розширення ринків, збільшення прибутків тощо).

У загальному вигляді процес управління трактується як "методи впливу суб'єкта управління на об'єкт управління за допомогою прямих і зворотних зв'язків в умовах впливу дестабілізуючих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища з метою досягнення запланованого результату [8, с. 8]".

У вітчизняній та зарубіжній економічній літературі досить багато трактувань поняття "управління інноваційним розвитком підприємства", більшість з яких відображають якусь одну складову цього процесу. Традиційно у вітчизняній економічній літературі управління інноваційним процесом трактується як невід'ємна складова діяльності сучасного підприємства, що охоплює планування, організування та стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних проектів, розрахованих на

отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства [2, с. 140].

Сучасна концепція управління інноваційним розвитком підприємства повинна враховувати те, що інновації все більше визначають генеральну лінію перспективного розвитку підприємства [9, с. 95] (окремі вчені стверджують, що у сьогоднішніх умовах господарювання розвиток підприємства є лише інноваційним [7, с. 18]). У цьому контексті можна говорити, що управління інноваційним розвитком – це "...один із напрямів стратегічного управління, що здійснюється на вищому рівні організації. Його ціллю є визначення основних напрямів науково-технічної та виробничої діяльності організації. Це, перш за все, розробка та впровадження нової продукції та технології, модернізація та удосконалення випущеної продукції та технології, подальший розвиток виробництва традиційних видів продукції і зняття з виробництва застарілої продукції [8, с. 8]".

У роботі [3, с. 24] автор, розглядаючи взаємозв'язок стратегічного та інноваційного управління, припускає, що у майбутньому ці два види менеджменту, один з яких сьогодні відноситься до загального управління (стратегічний), а інший – до функціонального (інноваційний), можуть повністю інтегруватися.

З вищевикладеного випливає, що реалізація принципів інноваційної політики та управління інноваційним розвитком носить стратегічний характер та має спрямованість на досягнення цільових орієнтирів у перспективі, забезпечення стійкого розвитку, конкурентоспроможності та довготривалого успіху підприємства. Більш детальне з'ясування сутності управління інноваційним розвитком підприємства передбачає розгляд його цілей та функцій.

С. М. Ілляшенко вважає, що управління інноваційним розвитком орієнтоване на досягнення визначених цілей [4, с. 24]: завоювання більшої частки ринку, збільшення прибутку в поточному періоді чи в перспектив, забезпечення високих темпів сталого економічного розвитку і т. ін.

Аналіз літератури, присвяченої проблемам управління інноваційною політикою, інноваційними процесами, інноваційним розвитком, показує, що усі автори виділяють основні функції управління: аналіз, планування, організацію, контроль, мотивацію, розглядаючи їх в певній мірі вужче або ширше. При цьому слід

відмітити, що виходячи зі змісту вищенаведених функцій, можна вважати, що кожна з них може розглядатися у вигляді окремої системи.

Виходячи з цього, логічним є твердження про те, що управління інноваційною політикою та інноваційним розвитком підприємства є складною організаційною системою, яка включає сукупність підсистем, кожна з яких відповідає за виконання однієї з наведених вище функцій.

Таким чином, узагальнивши цілі та функції управління інноваційним розвитком підприємства, враховуючи зв'язок стратегічного та інноваційного управління, можна зробити висновок, що управління інноваційним розвитком підприємства є:

- по-перше, особливим напрямом стратегічного управління підприємством;
- по-друге, цілісною, складною організаційною системою.

Система управління інноваційним розвитком підприємства є складною системою, яка характеризується такими ознаками:

- наявністю великої кількості взаємопов'язаних та взаємодіючих підсистем та підпроцесів;
- складністю функціонування;
- можливістю розділення на підсистеми, цілі функціонування яких підкорятимуться функціонуванню усієї системи управління інноваційним розвитком підприємства;
- ієрархічністю;
- наявністю розгалуженої інформаційної бази;
- стохастичністю процесів функціонування та імовірностним характером параметрів системи управління інноваційним розвитком підприємства.

Таким чином, нами пропонується під системою управління інноваційним розвитком підприємства розглядати узгоджене поєднання двох складових: 1) стратегічного планування; та 2) управління в реальному масштабі часу, тобто поточного та оперативного управління.

Висновки. З розглянутого можна зробити такі висновки:

1. У сучасних умовах глобалізації економічних відносин, постійного зростання конкуренції на внутрішньому і зовнішніх

ринках, при здійсненні інноваційних заходів дії підприємств не можуть зводитися лише до простого реагування на зміни, що відбуваються в економічному середовищі завдяки науково-технічному прогресу та посиленні конкуренції. Усе ширше визнається необхідність свідомого управління інноваційним розвитком. Дія ефективного механізму управління інноваційним розвитком дозволяє підприємству вийти на новий якісний рівень.

2. Управління інноваційною політикою підприємства є, по-перше, особливим напрямом стратегічного управління підприємством, а, по-друге, цілісною, складною організаційною системою.

1. Чухно А. Науково–технологічний розвиток як об'єкт дослідження еволюційної економічної теорії / А. Чухно // Економіка України. – 2008. – № 1. – С. 12–22.

2. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності : навчальний посібник / Йохна М.А., Стадник В.В. – К. : Видавничий центр "Академія", 2005. – 400 с. (Альма–матер).

3. Трифилова А. А. Управление инновационным развитием предприятия / А. А. Трифилова – М. : Финансы и статистика, 2003. – 176 с.

4. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи / С. М. Ілляшенко ; [навчальний посібник]. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2003. – 278, [10] с.

5. Барыкин А. Н. Решение динамических задач инновационного развития коммерческих организаций: основы методики / А.Н. Барыкин, И.М. Никонов // Менеджмент инноваций. – 2010. – № 01 (09). – С. 16–30.

6. Алексеев І. В. Стратегії та регулювання інноваційного розвитку виробничо–господарських структур : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук / Алексеев Ігор Валентинович. — К., 2002. — 33 с.

7. Аньшин В. М. Менеджмент инвестиций и инновации в малом венчурном бизнесе: учеб. пособие / В. М. Аньшин, С. А. Филин – М. : Анкил, 2003. – 360 с.

8. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент: навчальний посібник [видання 3–є, вип. та доп.] / Василенко В.О., Шматько В. Г. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 440 с.

9. Філіпова К. В. Стратегічний аспект інноваційного розвитку організації / К. В. Філіпова // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 1 (67). – С. 91–96.